

num flagitant. Tutantulā urbē, oibus hostem, qđ nouis moribus institutā, oibus inuidiosam, qđ nouis legibus fundatā, oibus contētā, qđ paruā, duraturā putas? deīde si pecunia in neruos rei pu. cōuertitur, qua pecunia urbē tuā tu uallas? nulla prorsus, mercaturā enim penitus exterminas, unde et publice uectigalia et priuatim opes multiplicantur. Ciues tuos p̄ aliena oppida, uagari non poteris, unde ingentes eis possint conquiri diuiciæ, milites alieno populo, nō concedis, ut ea re uel merendo, uel aliena rapienda ditari queant, bella remotiora inferre, nec uis, nec si uelis potes, nā id maximū et opum et urbiū opus est, uicina, tibi formidare fugereq; necesse est, tuæ paucitatis paupertatisq; consciū, in qua tamē rerū atq; hoīum inopia tutari posse, urbē quā condis rei militaris pericia credis, quasi possunt strenui esse milites q̄ nunquā hostes uiderunt, nisi forte ne serpētinis dentibus fabulæ, sic tu uerbis armatos ex terra milites possis p̄ducere. Tictis exercitationibus plurimum gloriaris, nec intelligis, nō aliter hac in re fieri, q̄ in ceteris artibus, nā ut nec medici, nec oratores, quāuis ii declamando, illis in p̄cipiendis egrotationū medicamentis, longo se tpe, ac diligenter exercuerint, præclare dicere aut mederi queūt, nisi alteri uersas sæpius causas egerit, alteri egrotis ipsis astiterint, sic milites nullū gloria dignū, facius aggredi, aut efficere possunt, si semp̄ in arena colluctantur, nec unq; instructas acies uiderint, nec cū hoste conflixerint, nec oppida oppugnauerint, nec insidias, aut posuerit, aut effugerint, sed semp̄ quasi ludentes exercentur. Vide

quæ hæc distent, nobis uulgo disseparata sunt, quæ
tu eximus in ferendis legibus author, acutus in disti-
guendis rebus magister, summus in explicandis agmē-
nibus bellorū administrator, unū ac idē, re ipsa putas.
Militis enī hii sunt, q̄ ductu imperatoris sæpe congressi
cū hostibus, seruatis ordinibus pugnarunt, quiq; oppu-
gnare, expugnare castra, urbes, castella, piculo didice-
runt suo, qui uero domi se exercent, gladio id faciūt,
gladiatores, si cestu pugiles. illud ridiculū, quod inci-
piētī urbi, tu statim seditionum semina legibus inseris,
nā cum p̄ magnā inequalitatē censuum facias, eamq;
immobilē ac perpetuā statuas, oēm beniuolentiā ordi-
num, et inter se et ad rem pu. tollis, qui enī poterit fieri
ut inferior in censu ordo superiorē anore cōplectatur,
præsertim cum certior sit, non posse legibus ditior,
sed laboribus suis fieri, ac ad maiorē censum conscen-
dere, aut quō ditior impetū ordo eum q̄ est semp̄q;
futurus paup̄ sit, non contēpnat atq; aspernetur. Rem
pu. uero q̄s colet, cuius legibus nec ingenio pollet, nec
si libentius pericula, suscipiat, labores subeat, uigilias,
cætraq; ardua p̄petratur, ad maiora euasurū se sciat,
primos honores, inquires, et maximos magistratus iis
dari sancio, sed honores illi ab oībus putantur, q̄ emolu-
menti aliqd, afferunt, tu nihil argenti, nihil auri, nihil
uestiū aliarumq; præciosissimarū rerum, hēri priuatim
permittis. Apes credo admiratus, ad rem pu. earū ope-
ra traducis, sed ille non cognoscunt, quos p̄crearunt,
nos cognoscimus. ille futura non cogitant, nos ex futu-
ro pendemus, ac ideo nobis ac nostris, ad longiora tem-

pora, p̄spicere studemus: Stulti hoc esse dices, illud pru-
dentis, ego hoc hoīs esse scio, illud uero aut stulti aut
altiore q̄s humano ingenio præditi. Appetitu quodā,
cōcitantur hoīes, Plato ut q̄s maximas possint opes &
sibi & liberis suis parent, nā cū hō aīal sit ex corpore
atq̄; aīo cōpositum, corperi etiā cōmoda sua, legum lato-
res tribuent, nisi desipiant. Itaq̄; natura duce natis li-
beris crescit animus, & multo maior ad rem gerendā,
efficitur, quod si nec nobis nec nostris p̄uidere licebit,
si labor noster priuatim quoq̄; nō cōferat, deiicitur ani-
mus atq̄; effeminatur, & tandē in fucorū naturā redi-
gitur, nō ergo hic appetitus, euellendus radicitus est,
nec enī pōt, nec de glabrandus animus à priuatæ utili-
tatis cōgitationibus, nec enī quicquā proficies, ipossibi-
lia iubēs, nec si possibilia essent, cōducibilia etiā essent.
Tēperanda igitur rōne ista sunt, non oīno prohibenda,
hoībus, liceat cuiq̄; liberis suis & sibi undecumq̄; fa-
cultates cōquirere, mō non rapina, nō furto, nō fraude,
ac oīno non turpiter rē familiarē augeat, quid turpe,
quid honestum sit in primis legis lator, non in genere
solū diffiniat, uerum et in sp̄tie numeret, atq̄; distin-
guat, ciuesq̄; non magis uerbo q̄s opera, ius singulorū
tenere, cū honoribus hortetur, tum supplicis d̄terreat,
hoc pacto nec opes singulorū nimīū excedent, ingens
enī pecunia non facile, absq̄; scelere solet accumulari,
nec ullus ab industria, quæ aīos hoīum excitat, maior
resq̄; facit, legibus unq̄; reuocabitur & si simul ciues
tūi à turpi actione deterrebuntur, & ad recte agendū
honesteq̄; uiuendū toto aīo cōuertentur, nam ea quidē

quæ tu scribis, non mō uana, inutilia, impossibilia, ut di
Etum est sunt, uerū etiā si altius consideres, mortē hoī
bus laqueūq; fabricantur, oēs enī qui gladiū in se ipos
strinxerunt, desperatione id fecerunt. Et quicumq; in
desperationē impelluntur, quoniā nihil habent, quod
ad uitā eos inuitet, mori potius optant, q̄ uiuere. Nā
sicut aialia bruta, præsentiū rerum phantasia uiuunt,
sic hō rerū futurarū spe in uita sustentatur, estq; hoc
sibi sic propriū, ut non difficilius facias, aut non eē ui
sibile aial, hoīem, aut non esse ciuile, aut nō esse capax
discipline, q̄ spem, ab eo penitus tollas, qcqd enī hoī
rum abstuleris, hoīem ipsum abstuleris necesse est. Qua
re aut spes insita humano generi sit, altioris specula
tiōis est, quā uel tu uel tui similes possint, aut intellige
re, tua credere, nā t̄pibus tuis, nec scintillā quidē, uere
spei gentes sentiebant, sed totā spem suā, in caducis at
q; instabilibus his rebus collocabant, ea in rē cōmunē
tota cōferri non pōt, non enī pōt bonū cōmune, ultimus
finis esse, cuiusq; Nisi oēs unius iudicii, eiusdemq; uol
untatis sint, quod in hac uita uel cogitare, stultissimū
est. Necessario igitur oēs qui à uero finē, ueroq; bona
aberrant, p̄prium sibi q̄q; pro arbitrio suo constituūt
finem, à quo nisi turpis sit, si uile legis lator remouet, ini
quus atq; improbus est, non si ēt ad uerū leges suas finē
accōmodaret, non enī ui, sed uoluntatis libertate, ille fir
nis et eligitur, et acq̄ritur. Quanto igitur iniquior est
qui à fine quenq; suo, sibi honeste p̄posito legibus euel
lit, finē in litteratura, finē in medicina, finē in agricul
tura, finē in mercatura, meū, speroq; inde solūmō hor

norē, emolumenta, quietā sempiternamq; laudē, hinc
rum, et tu legibus hanc mihi spē tollis, nec intelligis
si libertatē mihi abstuleris, desperationē q; attuleris, la
queū quo gulā frangā, mihi abste offerri, sed pro hac
tua, inq;es spē, quā tu tibi sinxisti meliorē, ego tibi pro
pono, qd tu hō oīum? non es liber hō, quæ demētia hæc
est, non uides, aliud alii pbārī, alii aliud iocundū uide
ri, aliud alii triste atq; acerbū, quæ mihi iocunda sunt,
nec ullā turpitudinē habent, mihi eripiuntur et quæ
tibi iocunda sunt, inculcantur, quæ mihi ego bona pu
to, his non licebit frui etiam si honesta sunt, et quæ tu
bona esse fingis iis coactus fruar? iis coactus fruar? iis
coactus fruar? quisquā coactus? minime, frui enī iocū
di est, coactū uero iocundū esse non pōt. Præterea ubi
libertas non est, ibi iocundū esse nō pōt, sed ubi coactio
est, ibi libertas non est, ubi ergo coactio ē, ibi nō est ioc
cūditas, spē igitur singulorū, iperpetuū ablata, nonne
desperatio iuducitur? spē uero nōne funditus euerit? q
nīmī census sempiternā fortunā cōstituit? porro ipsa de
spatio, nōne facit ut manus, hō i seipsum cōuertat, nā
si spē uiuimus, spē ablata, q; uiuere uolet? nemo p̄sus,
spem aut tu et mihi et meis iperpetuū tollis, sancis enī
ne quis, possit maiorē inquā hēre cēsīm, eo quē à prici
pio sortitus, nec ipse nec alijs eorū, q ab eo habebūt ori
ginē, ita cum ad maiora non finis aspirare sperare nō
p̄nis. Quare necesse est, ut aut fugā oēs ab urbe rapiāt
tua, aut mortē oppetant, nā mens hoīs, in eisdē semp
manere contenta in hac uita non pōt, nisi ut dictū est,
ad aliā uitā, fide se transferat, qd t̄pibus, tuis ne incul

ligebatur quidē, nūc à plurimis intelligitur, sed à paucissimis creditur. Quas ob res uide q̄; p̄petua futura, sit ciuitas tua, quā tamen nullā unquā, fuisse non ignoramus, sed nec futura unquā est, q̄a esse non p̄t, nā qui ad maiora hoī gradū non cōcedit, is sp̄e tollit, is ad desperationē cōpellit, qui desperant, nisi effugere aliquo mō possint, mortē sibi asciscunt, tu ad maiorē censum cōscēdere uetas, tu quos mīmos à p̄cipio statuisti, eodē gradu p̄manere & ipsos, & filiorū filios iubes, & q̄ nascentur ab eis, tu nō p̄mittis, ut uitā sibi q̄s̄q̄; pro ingenio eligat, ne si agriculturæ insudare, ne si honestis ac necessariis artibus uelit inuigilare. Quare aut fuga se oēs à similibus gerris liberabunt, aut in alterutros, aut q̄s̄q̄; in seipsum gladios uibrabunt. Hæc facinorosa monstra, hæc mōstrosa facinora, leges tuas secuntur, deide iactare scribereq̄; audes, nec fuisse nec futuras, hominibus unquā leges, tuis præstantiores.

Quod diuinitus illud platonī dictum est,
optimam rē publica non esse simplicem,
quodq̄; id solis Venetis contigit.

Ego nihil boni esse in ipsis contendo nisi sparsas, minutasq̄; sentētias, quas passim promiscueq̄; descriptitasse arbitror, aucupū aut piscatorū more, ut eis quasi escatia marū turpitudinū hamū hoies deglutiāt, p̄terquā quod diuinitus mihi dictū uidetur, optimā rem pu. esse, quæ non simplex unaq̄; sit de tribus quæ uulgo feruntur, sed ex oibus cōposita, ut &

principē unus quasi regē habeat & optimā ptatē reti-
neat, & populi auctoritatē non aspernetur, nā q unū
inr eferēdis legibus urbeq; fundāda, ciuitatis gēus ele-
git, Is si qua sunt in aliis bona sprenit atq; abiecit.
& mala quæ sunt in ea, quā cæteris p̄tulit effugere nō
poterit, q uero cōponit sicut tu p̄cipis, is facile poterit
cuiusq; generis incōmoda, cōmodis cætrorū aut oīno
euitare, aut certe inde fugere, atq; debilitare, si ad na-
turalē rē peritæ leges accōmodabit, quā rē soli Veneti,
sue abste ammoniti, siue suo p̄te ingenio intellexerint,
& uidisse & fecisse mihi uidētur, ad unū enī principē
oīa referunt, qui nō hæreditatē, ne ad rē priuatā liber-
tas decidat, sed delectiōe, qui optimus uidebitur princē
patū, ad uitā accipit suā, uerū ne potestas nimis in ty-
rānidē exeat, ut totius ciuitatis, statū, honorē, gloriā, ut
distinctiōes tēporū, annaliū, noīa, rerū gestarū, laudes
atq; memoriā, ut deniq; uniuersæ rei pu. dignitatē, ef-
figiē, maiestatē ad principē referunt, ita uires principa-
tus ad decē recesserūt non oēs, sed quæ cū solius prin-
cipis sint criminū suspitionumq; plenæ repiuntur. De
bello aut paceq; cætrisq; h̄mōi, rogati cōsulant. Sic. n-
senatores appellāt ii optimatū nihil locū tenere uidētur.
Comitia uero solus populus habet, non uulgus, nec tur-
ba, quæ piā cōfusa, sed quorū maiores, aut urbi primor-
dia dederunt, aut signi uirtute ad gubernacula ciuita-
tis, cōscripti sunt, nā & in senatū rogati, & decē uiri
pro tpe statui, (nullus enī magistratus p̄ter principa-
tum Veneciis p̄petuus est) ab his eliguntur, & ex iis
cōstituantur, qd̄ si ad uulgus referes principes, si ad ma-
gistratus, &

gistratum, & principē, nō iniur' a populū appellabis, po-
pulū delectum, populū nobile, populū patritii ordinis,
inde enī eligētes, & ex iisdē electi sunt, quinō electio-
ne pura, sed forte, & electiōe magistratus ineūt. Sed la-
tius hęc referre, nec tēpus, nec ppositū patitur. Si ue-
ro dabitur otū, i aīo est imitari Ciceronē, & sicut ille
fertur sex de repu. libros, nō qualis debeat esse, sed qua-
lis fuit à romanis, istituta scripsisse, sic nos Venetorum
res explicabimus, quæ res, mea qdē snia, & Platonis,
& Ciceronis repu. post se lōge reliquet, nā eorū alter,
cum optimā quereret, longe aberravit. Alter cū roma-
nā, sicut exēplar optime sibi proposuerit charitate i pa-
triam deceptus, nō optimā, sed patriā retulit, nā pualis-
dū fuisse populū romanū, nemo negabit, optimū nemo
cōcedet, quippe qui nec unus unquā fuerit, sed alius,
atq; alius, in singulis serē tēporibus, à regibus ad cō-
sules, à cōsulibus ad decē viros, inde ad tribunos mili-
tū, aut ad tribunos plebis, mō huc, mō illuc trāstrēs i-
periū, & sicut herculea hydra, aliud atq; aliud caput
prensens, tādē i seipsam corrui. Mihi uero si, dabitur otū,
idē erit & de optima repu. scribere & de Venetorū
repu. referre, quæ si à Platone admonita rerū pu. gene-
ra miscuit, platoni certe nos quoq; gratiā debemus, sin
p seipsos, sicut ramos, ita etiam radices excogitarunt,
adhuc eā Platoni gratiā debemus, quæ iis debetur, qui
aliquod boni. vitæ hoīum scribentes cōserunt, modo ne
maiorē mala numerū q; boua faciāt. Quātū igitur oēs
Aristoteli debemus, quātū obligamur, q; honorifica no-
mē eius memoria, nobis amplectēdum est, qui tot, tan-

S

atq; uoluminibus editis, qui nihil repugnans, nihil inconstans, nihil longe à ueritate remotum, nihil turpe aut inutile, generi hominum scripsit, sed omnia naturæ, ueritatiq; consona, id est uera, et necessaria, quantum ea tempora ferebant, posterioribus tradidit, cuius de legibus libri scripsisse namq; ipsum, non dubito. Si extaret, quantum prodesset, ex iis, quæ de aliis rebus conscripta reperiuntur, perspicuum est, nam sicut differendi artibus, sicut naturæ secretis, sicut morum præceptis homines instruxit, sic legibus suis munitiores reddidisset ciuitates, non enim illis fabulas figmenta q; inutilia somniasset, sed rerum conditione investigata, et à præteritis, presentibusq; ciuitatibus ratione collecta præ oculis omnia, ut solebat posuisset, quod antea multa, his de rebus scripsit, testis est Plinius, qui. lx. rerum præiustitata serie ipsum conscripsisse retulit. Que res, post librum de legibus locum possidet, nam sicut in naturalibus uniuersalia præcedunt, particulariora tanquam exempla sequuntur, quod ipse ubiq; obseruauit, et de animalibus. Lut eiusdem Plinii auctoritate cognoscitur, libros conscripsit, quorum plures non de uniuersis generatim, sicut qui extant, sed de singulis separatim fuisse necesse est, ita in hoc negotio, primum quod nos optimum iudicamus, deinde quod alii fecerunt erat referendum.

Quæ de aia in decimo de legibus scripsit Plato.

Nunc ut turpitudini, et in constantiæ legum, laxamenti aliquid interpretamur breuiter, quæ in libro. x. de humano aia, aut potius de aia simpliciter scribit, repetatur. Multis enim longisq; ambagibus, aiam non natura modo, sed tempore quoq; omni, corpore

priorē demōstrare cōatur, demōstrasseq; nō solū sibi,
sed multis quoq; aliis uisus est. Hic enim Origenes idur
ctus fuisse fertur, ut crederet aīos humanos, & corpo
ribus eē priores, & ad corpa iterū relabi. Hæc igitur
ab ipso p̄strincta sunt, motū inquit oēm, aut aīalē esse,
aut corporalē, corporalē loco, qualitate, quātitate, sub/
stantiaq; partitur, ita octo motus corporeos recenset,
circularē & rectum, densandi, rarefaciēdi, incrementū,
& decrementū, generatiōis, & corruptiōis. Aīalē bipar
tito scindit. In eū, quo qd ab alio motū, aliud mouet,
& in eū, quo quid seipsum, & aliud mouet, ex quibus
postea colligit motū, quo quid seipsum mouet, primū
eē oīum, & eū esse aīe motū, corporeos enī oēs ab alio
moueri, aīa solum à seipsa, & quod à seipso mouetur. Id
iquid sufficientissime prius, & antiquius, ceteris rebus
oībus esse demōstratur, hæc ex decimo de legibus collē
guntur. In thimæo aut mūdi aīum, his uerbis creat, ce
pit deus de substantia iquit, quæ semp eodem se modo,
ac similiter habet, & de substantia, quæ partibus est, at
q; corpea, quibus p̄tibus icreatē cōmixtis, ex toto mix
to unam rectā lineā fecit, qua sexqualteris, sesquiteris
sesquioctauisq; p̄portiōibus diuisa circumformiterq; re
flexa, duos efficit circulos. In hac symbolica fictiōe aī
nec ipse se, nec alii ipsum intellexerūt, sed id utcumq; se
habeat, nihil ad p̄positum, nō enim hunc locum modo
nos explanamus, sed pugnātia eum dicere, atq; impossibi
lia, & ab oī philosopho aliena ostēdere uolumus, nā si
aīus modis oībus corpe prior est, quō de substantia fa
ctus corpea est? Quod enī sit posterius est, q̄ ea, ex q̄

S ii

bus sit, prior ergo corporea substantia quae aëris est, ut in legibus prior, aëris corpore liquido dicitur. Quod si corporea substantia, non corporea, sed prima corporum materia, dici putabimus (eā enim aeternā ponit) erit aëris compositus, ex ea substantia, quae semper eadē est, et ex materia corporali, quod nemo mentis non expers, dicet.

Quod Plato uiris agendi, mulieribus patiendi praeter naturam uim infert.

Ita quocūq; ueteris, aut pugnantis, aut impossibilia colliguntur. Sed ad leges redeamus, legem in re ipsa promulgat, qua iubet ne quis uxore ducta, liberis ultra decēniū opā det, nisi non sufficiens circa id tēpus nata ples fuerit, prole aut sufficiētē ait esse, si mas, et femina proceati sunt, quod si aut pestis multos abstulerit, aut iuuentus caesa in plio sit, custodibus legū, tunc pro rogādi tēporis potstatē largitur. Quid dicā? unde incipiā? Quibus uerbis tantā legū repugnātiā icōstantiā, turpitudinē psequar? Alii oēs legū latores ciuitatūq; cōditores, plē sibi nasci ex terra, si posset, uehemēter oportāt, oiaq; genera hoīum multis cōuocant modis, apientes asyla, aduenas in ciuitatē recipiētes si domiciliū in urbe soli cōparauerit, si ciuē uxorē duxerit, si longiusculo tēpore in urbe pmaferit, haec enī beniuolētie signa in alienā ciuitatē sunt, quae cū uiderit, prudētes populorū cōstitutores, statim quos uelut hoies primū recipiebāt, tāquā suos cōplectūtur, et ciuitate libēter donāt, solae Platonis leges, nisi in cōstitutiōe, primordioq; urbis maiores alicuius affuerūt, pellūt post. xx. annos, tā libertum, quae pegrinū, ex quibus, si qui etiā in lucē sue